

29.8.2019

Kuntaliiton hallituksen kannanotto budjettiriiheen

Kuntatalouden kestävyys, työllisyystoimet ja investointitarpeet edellyttävät päätöksiä budjettiriihestä

Antti Rinteen hallitus tavoittelee julkisen talouden tasapainoa vuoden 2023 lopussa. Tavoite lepää normaalin talouskasvun ja 75 prosenttiin nousevan työllisyysasteen varassa. Suhdanne-taantuman tilanteessa myös elvyttävät, päätösperäiset toimet ovat mahdollisia.

Kuntien voimavarat käyttöön työllisyysasteen nostamiseksi

Työllisyysasteen nostamisessa on hyödynnettävä kuntien voimavarat ja osaaminen. Se edellyttää kunnille toimivaltaa ja voimavarojen kokoamista etenkin vaikeimmin työllistyvien palvelujen parantamiseksi ja palvelukokonaisuuksien yhteensovittamiseksi. Toimivalta kuntatasolla mahdollistaa paikallispalvelujen uudenlaisen ekosysteemin, jossa osaamis-, elinkeino-, liikunta-, kulttuuri-, kotouttamis- sekä sosiaali- ja terveystoimien yhteistyöllä pystytään vastaamaan kokonaisvaltaisemmin työnhakijoiden tarpeisiin. Tätä koskevia päätöksiä tulee tehdä jo budjettiriihessä ja valmistella nopeasti yhteistyössä kuntakentän kanssa tarvittava lainsäädäntö.

Hyvä työllisyyskehitys ei takaa kuitenkaan vahvaa julkista taloutta, kuten nähtiin viime hallituskaudella. Kuntatalouden viime vuoden tilinpäätösluvut putosivat tilastohistorian toiseksi heikoimpiin lukemiin, kun kaksi kolmasosaa kunnista teki alijäämäisen tilinpäätöksen. Erityisen huolestuttavaa on, että ennusteet eivät näytä tästä kohenevan lähivuosina. Useissa kunnissa ja kuntayhtymissä käydään parhaillaan yhteistoimintaneuvotteluja säästöjen aikaansaamiseksi ja toimintamallien uudistamiseksi.

Kuntia haastavat paitsi talouskehityksen ja tulevan kuntopolitiikan epävarmuus niin myös väestön ikääntymiseen liittyvien palvelutarpeiden kasvu, korjausvelka, ammattitaitoisen työvoiman saatavuus, yhdenvertaiset palvelutarpeet, väestön keskittyminen ja ongelmat heikon verotulokertymän kanssa.

Julkista sektoria ja kuntataloutta sen osana vaivaa selvä tulojen ja menojen epätasapaino, joka tulee vaatimaan niin tuottavuustoimia kuin myös uusia sopeutustoimia, jotta hallituksen asettamaan tasapainotavoitteeseen päästään. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että näitä valmisteluaan tiiviissä yhteistyössä valtion ja kuntasektorin kesken.

Kuntien lisääntyvien tehtävien kustannukset korvattava täysimääräisesti

Valtaosa Antti Rinteen hallitusohjelman julkisen talouden linjauksista kohdistuu kuntatalouden tuloihin ja menoihin. Linjaukset muun muassa päättävät lomarahaleikkaukseen liittyvät valtionosuusleikkaukset, kompensoivat valtion veropäätöksistä kunnille aiheutuvat verotuottomenetykset, palauttavat indeksitarkistukset, toteuttavat valtion ja kuntien kustannustenjaon tarkistuksen sekä kohdistavat uusiin ja laajeneviin tehtäviin täysimääräisen valtionosuuden.

Näiden linjausten seurauksena peruspalveluiden valtionosuus kasvaa ensi vuonna noin 1,1 miljardia euroa. Valtionosuuksien kasvu paikkaa osaltaan kuntien kustannuspaineita ja aukkoja verotulopohjassa heikkojen kuntatalousvuosien jälkeen. Näistä päätöksistä ei ole varaa lipsua budjettiriihessä.

Hallitus on sitoutunut kuntien tehtäviä ja velvoitteita lisäävien tai laajentavien toimenpiteiden täysimääräiseen kompensointiin kunnille. Alustavat Kuntaliiton ja hallituksen arviot kustannusvaikutuksista poikkeavat osin merkittävästikin toisistaan. Keskeisimpien toimien osalta – hoivamitoituksen nosto, hoitotakuun kiristäminen ja oppivelvollisuuden pidennys – eroa on vähintäänkin 250 miljoonaa euroa. Kustannuspaineita tulee lisäämään myös ammattitaitoisen työvoiman saatavuuteen liittyvät palkkاپaineet.

Kuntatalouden ja palveluiden laadun kannalta on tärkeää, että vaikutusarviot asetetaan ja uusien sekä laajenevien veloitteiden toimeenpano aikataulutetaan realistisesti huomioiden myös henkilöstön saatavuus. Tässä tilanteessa erityisesti kuntien ICT-järjestelmien kehittäminen edellyttää riittävää valtionrahoitusta, jolla voidaan edistää kuntien nyt vapaaehtoisesti tekemää soite-palvelujen integraatiota ja vaikuttavuutta.

Kuntaliitto pitää myös välttämättömänä, että valtion toimenpiteistä aiheutuvat verotulomene-tykset kompensoidaan kunnille täysimääräisesti. Kuntaliitto kiirehtii hallitusohjelmaan sisältyvän kaivosveron käyttöönnoton selvittämistä.

Kuntaliitto on erityisen huolissaan verotukseen viime aikoina tehtyjen järjestelmämuutosten, kuten tulorekisterin ja verokorttiuudistuksen, vaikutuksista kuntien verotulokertymiin. Niiden verotulojen kertymiin aiheuttamat voimakkaat ja ennakoimattomat heilahtelut vaikeuttavat nyt merkittävästi talouden suunnittelua. Muutosten vaikutuksista on tehtävä veroviranomaisen toimesta nopeasti kattava tilannekuva, ryhdyttävä korjaaviin toimenpiteisiin sekä minimoitava heilahtelujen vaikutuksia.

Kuntatalouden heikkenemiseen ja eriytymiseen vastaamiseksi on perusteltua, että valtionosuuden harkinnanvarainen korotus on käytössä myös vuonna 2020. Sen sijaan kuntien digi-kannustimen tarve ja määrärahat on tarkoituksenmukaista ratkaista vasta sen jälkeen, kun käynnissä olevan ensimmäisen hakukierroksen tulokset ovat tiedossa. Kuntaliitto suhtautuu kielteisesti lakisääteisiin tehtäviin tarkoitettujen valtionosuuksien leikkaamiseen tällaisiin erilistarkoituksiin.

Infran kehittämiseen pitkäjänteisyyttä, rahoitusvastuut pidettävä selkeinä

Kuntaliitto pitää välttämättömänä perusväylänpidon rahoituksen merkittävää tasokorotusta (yli 300 milj. euroa) ensi vuodesta lähtien. Myös kaikki Manner-Suomen kuntien ja kaupunkien johtajat osallistuivat tätä koskevaan Kuntaliiton kannanottoon viime keväänä.

Nopeiden ratahankkeiden toteutusta tulee saada etenemään muun muassa rahoitusmalleja kehittämällä, sysäämättä rahoitusvastuuta kunnille. Kuntaliitto muistuttaa kuntien infran, kuten toimitilojen sekä katujen ja viemäriverkon, miljardien eurojen korjausvelasta. Korjausvelan umpeen kurominen edellyttää myös valtion osallistumista.

Ensi vuoden budjetissa tulee näkyä vähäpäästöisen liikenteen edistäminen hallitusohjelmassa linjatun mukaisesti. Joukkoliikenteen ilmastoperusteinen tasokorotus on askel eteenpäin valtion niukassa joukkoliikennerahoituksessa. Kävelyn ja pyöräilyn hankkeiden rahoitusta tulee nostaa ensi vuonna kuten hallitusohjelmaan on kirjattu.